

Geef de werkelijkheid een gezicht

Vakoverstijgend fictielezen met young adult literatuur

Betekenisvol met leerlingen discussiëren over maatschappelijke en actuele onderwerpen én werken aan leesvaardigheid en leesplezier? Vakoverstijgend fictielezen biedt daar een mogelijkheid toe.

DOOR LINDA ACKERMANS

De jongeren van tegenwoordig lezen te weinig. Doe daar eens iets aan! Geregeld verwijten docenten van maatschappij- of bètavakken de docenten Nederlands dat leerlingen een te beperkte leesvaardigheid hebben, waardoor het begrijpen van opgaven bij vakken als aardrijkskunde en biologie in het gedrang komt. Het is echter al te makkelijk om de verantwoordelijkheid voor het vergroten van de leesvaardigheid enkel bij de docent Nederlands te leggen. Met gedeelde verantwoordelijkheid valt er meer winst te behalen.

In dit artikel wordt een werkvorm voorgesteld waarbij docenten van verschillende vakken samenwerken aan het vergroten van de leesvaardigheid en het leesplezier door vakoverstijgend fictiewerken te lezen die qua thematiek aansluiten bij een maatschappij- of bètavak. De werkvorm is tevens een manier om leerlingen te laten nadenken over actuele en maatschappelijke vraagstukken en hun blik op de wereld te vergroten. Na enige achtergrondinformatie wordt deze manier van werken geconcretiseerd aan de hand van drie young adult romans.

Young adult literatuur

Hoewel de werkvorm ook prima uitgewerkt kan worden met jeugd- of volwassenenliteratuur, geef ik hieronder voorbeelden van young adult literatuur (YAL). In toenemende mate hebben docenten in het voortgezet onderwijs aandacht voor deze vorm van literatuur (Sikkema, 2013; Oberon, 2016). Een positieve ontwikkeling, want YAL biedt diverse voordelen. Zo kunnen de kenmerken van YAL ervoor zorgen dat jongeren sneller gegrepen of geraakt worden door een verhaal, doordat de inhoud en de wijze waarop die vorm krijgt, aansluit bij hun leven en bij wat zij daarbinnen als zinvol ervaren (Ackermans, 2017). Tegelijkertijd biedt YAL uitdaging wat betreft literaire (stijl)middelen, kan ze

op formeel niveau wedijveren met de volwassenenliteratuur en opent ze nieuwe werelden (Van den Hoven & Van Lierop-Debrauwer, 2014). Door die combinatie vormt ze mogelijk niet alleen een brug tussen de jeugdliteratuur en de literatuur voor volwassenen (Stichting Lezen, 2012), maar kan ze ook betekenis geven aan de wereld waarin jongeren zich dagelijks bewegen. Die wereld is complex en continu aan verandering onderhevig; dat vraagt behoorlijk wat van leerlingen. Niet voor niets wil het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat docenten maatschappelijke en actuele vraagstukken bespreken en aandacht besteden aan burgerschap. Het vakoverstijgend lezen van young adult romans kan daarbij helpen. Ik laat dat zien aan de hand van drie romans.

De gelukvinder

De gelukvinder (2008) van Edward van de Vendel en Anoush Elman vertelt over Hamayun, die met zijn familie uit Afghanistan vlucht voor het schrikbewind van de Taliban. Met de hulp van mensensmokkelaars komt Hamayun in Nederland, waar een lange asielprocedure en grote onzekerheid wacht. Het verhaal laat leerlingen ervaren hoe het is om als vluchteling in een vreemd land een nieuw

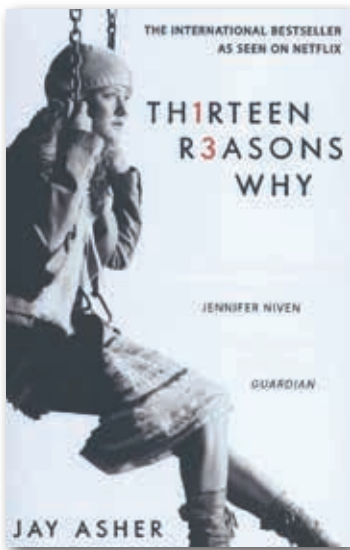

bestaan op te bouwen. Het zet tevens aan het denken over de asielprocedure en de omgang met vluchtelingen in Nederland. Verder is politiek een belangrijk onderwerp. Hamayun vlucht omdat zijn familie te vrij denkt; in Nederland verbaast hij zich over de grondrechtelijke vrijheden die mensen genieten en over de xenofobe uitspraken van politici.

De verhaalinhoud sluit aan bij onderwerpen die bij maatschappijleer aan bod komen en biedt veel aanknopingspunten om met leerlingen te spreken over de zogenaamde vluchtelingenproblematiek. 'Meer dan alle krantenberichten bij elkaar' geeft deze roman een gezicht en een hart aan 'de' asielzoeker, zo meende jeugdliterair criticus Bas Maliepaard (*Trouw*, 9 februari 2008). Vanwege het onderwerp migratie is een koppeling met het vak aardrijkskunde ook mogelijk.

Thirteen Reasons Why

Jay Asher's roman *Thirteen Reasons Why* (2007), waarin tienermeisje Hannah een einde aan haar leven maakt en in dertien cassettebandjes aan haar medescholieren laat weten hoe zij daaraan hebben bijgedragen, zorgde na verfilming voor veel ophef. De gelijknamige Netflixserie (2017) brengt niet alleen

expliciet de zelfmoord van Hannah in beeld, maar bevat ook enkele verkrachtingsscènes. Psychologen waren kritisch en de angst voor *copycat*-gedrag bestond (Hollak, 2017). De roman behandelt thema's als pesten (onder meer op sociale media) en eenzaamheid en sluit aan bij vakken als levensbeschouwing, biologie, filosofie, maatschappijleer, mediawijsheid en – wanneer er aandacht is voor zowel het boek als de serie – CKV.

Ethische vraagstukken over leven en dood en over seksualiteit en grenzen kunnen naar aanleiding van het verhaal worden besproken. Tevens zijn er aanknopingspunten om het met leerlingen te hebben over groepsdruk, uitsluiting en pesten. Hoe denken zij over pesten via sociale media? Maken ze het weleens mee? Herkennen ze gevoelens waar Hannah mee worstelt?

Elke dag een druppel gif

Elke dag een druppel gif (2014) van Wilma Geldof verhaalt over Maarten, die opgroeit in een NSB-gezin en 'fout' was in de Tweede Wereldoorlog. Na de capitulatie moet hij naar een heropvoedingskamp. Wanneer hij in 1948 een vriendinnetje krijgt dat meer wil weten over zijn verleden, wordt Maarten geconfronteerd met zijn daden en idealen van destijds.

De roman laat zien dat de opposities zwart-wit en goed-slecht niet zonder meer gelden in oorlogstijd en zet de lezer aan het denken: in hoeverre is Maarten zelf verantwoordelijk voor zijn

fascistische opvattingen en in hoeverre is hij 'slechts' een kind van zijn ouders? Hoe gevaarlijk is beïnvloeding door anderen (denk aan het nationaalsocialisme van destijds, maar bijvoorbeeld ook aan radicaliserende jongeren van tegenwoordig)? Het verhaal laat de feiten uit de lessen geschiedenis tot leven komen.

Opbredingen van vakoverstijgend fictielezen

Wie leest, ontwikkelt zijn tekstbegrip, breidt zijn woordenschat uit en werkt aan zijn algemene ontwikkeling (www.leesmonitor.nu). Voor al hun schoolvakken hebben leerlingen baat bij deze opbrengsten. Het lezen van verhalen verhoogt bovendien niet alleen de leesvaardigheid en de literaire competentie, 'maar ook het inlevingsvermogen, het esthetisch bewustzijn en het empathisch vermogen' (Stichting Lezen, 2012:8). Wanneer gekozen wordt voor verhalen die aansluiten bij de leefwereld van jongeren, is er ook aandacht voor het leesplezier (www.leesmonitor.nu). Een andere opbrengst van de voorgestelde werkvorm is dat leerlingen merken dat literatuur niet alleen 'iets van de taalvakken' is, maar een zinvol perspectief kan bieden op diverse maatschappelijke thema's en een verdieping kan vormen op onderwerpen die bij andere vakken aan bod komen. Docenten kunnen belangrijke onderwerpen in onze veranderende en complexe wereld uitdiepen vanuit verschillende invalshoeken. Bovenal biedt deze werkvorm de mogelijkheid betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid te creëren bij collega-docenten: deze werkvorm vraagt om samenwerking. ●

► **Linda Ackermans is buitenpromovenda aan de Radboud Universteit en doet daar onderzoek naar young adult literature.**

Deze bijdrage is een bewerking van een conferentiepapier en -presentatie tijdens de HSN-conferentie Onderwijs Nederlands, 24-25 november 2017.

Literatuur

- **Ackermans, L. (2017).** 'Bruggen bouwen. Van Zwigtman tot Hermans.' In: *Levende Talen Magazine*, 104 (5), p. 4-8.
- **Sikkema, M. (2013).** 'De opmars van adolescentenliteratuur.' In: *Levende Talen Magazine*, 14 (1), p. 37-47.
- **Oberon (2016).** *Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- **Van den Hoven, P. & Van Lierop-Debrauwer, H. (2014).** 'Zoektochten zonder wegwijzers.' In: *Ghesquière, R., Joosen, V. & Van Lierop-Debrauwer, H. (Red.). Een land van waan en wijs. Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur*. Amsterdam: Atlas Contact.
- **Stichting Lezen (2012).** *Samen werken aan een sterke leescultuur. Beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor de cultuurplanperiode 2013-2016*. Amsterdam: Stichting Lezen.